

«Футбол 1» біографічний нарис використовується як заставка програми з функцією представлення головного героя випуску.

Отже, творче використання різноманіття жанрів на телебаченні дає можливість різнобічно і зацікавлено висвітлювати спортивне життя в Україні та світі, що становить великий інтерес серед глядацької аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асоціація спортивних журналістів України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspa.com.ua/>
2. Гусєв А. В. Спортивний контент на українському телебаченні / А. В. Гусєв // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2015. – № 1. – С. 64–67.
3. Колупаєва О. М. Специфіка сучасного спортивного коментаря / О. М. Колупаєва // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. – 2015. – Вип. 39. – С. 150–154.
4. Недопитанський М. І. Жанрові новації сучасного українського телебачення / М. І. Недопитанський. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1403>.
5. Тарасюк В. Специфіка подачі спортивних новин на українському телебаченні (на матеріалах інформаційних випусків телеканалів «Україна» та ICTV) / В. Тарасюк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2010. – Вип. 23. – С. 117–121.

Загребельна О.

Науковий керівник – доц. Миколенко Т. М.

РЕАЛІЗАЦІЯ Й АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ МОЛИТОВНОГО ДИСКУРСУ

Національне відродження в Україні кінця двадцятого століття привело до значного зростання ролі Церкви в духовному житті народу. У зв'язку з цим посилюється увага науковців до проблеми церковної мови, висвітлюються питання становлення і розвитку українського конфесійного стилю, розгортаються наукові дослідження релігійних текстів та молитовного дискурсу [3, с. 4-5].

Релігія як соціальне явище відрізняється від інших сфер комунікації з огляду на те, що вона охоплює сукупність типів поведінки людини, що спрямовані до сфери священного, таємного, трансцендентного та має особливу референцію, оскільки віруюча людина користується мовою як засобом міжособистісної комунікації не лише з людьми, а й з сакральною сферою [12]. Релігійний дискурс та його варіювання від релігійно-філософського до «авторського» релігійно-духовного також неодноразово ставали предметом мовознавчого й літературознавчого дослідження (Пієвська І.М., Остащук І.Б., Галицька Р.Р., Сайко О.О., Бобирева К.В. тощо) [5].

Особливу увагу потрібно звернути на молитовний дискурс, оскільки з початком відродження України, з проголошенням незалежності чимало дослідників починають говорити про цей феномен. Його відносять до статусно-фіксованого спілкування [6, с. 185–197; 7, с. 123-125.]. Це один із найдавніших і найбільш актуальних типів інституціонального спілкування. Підґрунтям дослідження в галузі теорії дискурсу стали праці вітчизняних мовознавців [І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, С. Я. Єрмоленко, П. С. Дудика] і зарубіжних лінгвістів [Р. А. Барта, Р. В. Водака, В. І. Карасика, С. Г. Воркачева, Г. Г. Слишкіна], психолінгвістики [Л. С. Виготського, І. Н. Горелова, М. І. Жинкіна], теорії впливу [А. М. Баранова, Й. А. Стерніна], міжкультурної комунікації [Т. М. Астафурової, О. А. Леонтович, М. Л. Шамне].

Актуальність теми зумовлюється недостатньою вивченістю поняття релігійного дискурсу, оскільки зовсім нещодавно чимало дослідників почали звертатися до цієї малопоширеної теми на теренах України, а відтак перед тим тільки моментами було згадано про це.

Мета - розкрити змістове наповнення молитовного дискурсу. Досягнення мети передбачає розв'язанням **таких завдань**:

- уточнити поняття «релігійний дискурс»;
- описати стратегії релігійного дискурсу.

Релігійний дискурс останнім часом почав привертати все більшу увагу дослідників [11, с. 109]. І саме він є об'єктом уваги чимало науковців, які серед інших дискурсивних моделей визначали його як окремий тип. Так, однією з найповніших систем розподілу дискурсів є класифікація Г. Почепцова. Він виокремлює релігійний (фідеїстичний) дискурси, а також теле- й радіодискурси, газетний і багато інших [1].

Є безліч дослідників, які подавали поняття релігійний дискурс, трактуючи його в своєму розумінні. Вважаю, що потрібно виділити дукілька із них, які повністю передали зміст цього терміна.

Як стверджував Блуверг С. В.: «Релігійний дискурс – особливий тип інституціонального дискурсу, спеціалізований клішований різновид спілкування, обумовлений соціальними функціями партнерів й регламентований як за змістом, так і за формою» [2, с. 2-3].

Також у статті Н. А. Одарчук, Н. П. Приварська «Структурно-функціональні особливості релігійного дискурсу» було сказано: «Релігійний дискурс - це органічна єдність усіх мовленнєвих актів, зміст яких відносять

до сфери релігії, ситуативного та культурного контекстів, у яких здійснюються ці мовленнєві акти, а також єдність усіх зафіксованих текстів релігійного змісту [14].

Також дуже цікаво подає дослідниця Т. В. Шиляєва це поняття: «Релігійний дискурс можна охарактеризувати як статусно-рольову комунікацію, мета якої залучати людей до віри, закликати до покаяння, стверджувати у вірі та добродетності, проводити богослужіння, давати пояснення релігійним і конфесійним догматам. У релігійному дискурсі виявляється взаємодія мови, культури та ідеології» [16].

Вважається, що релігійний дискурс можна визначити як сукупність комунікативних дій або подій, спрямованих на передачу, збереження і розвиток релігійних уявлень. Зрозуміло, що без нього релігія (як, втім, і інші явища людського буття) не змогла б передаватися і поширюватися, а значить, її існування опинилося б під питанням. Кожен раз, коли має місце передача інформації (а буття релігії важко без цього уявити), виникає реальність дискурсного характеру.

Унікальною специфікою релігійного дискурсу, на думку Карасика В.І., є те, що до його учасників належить Бог, до якого звернені молитви, псалми, сповіді. Бог виступає суперагентом релігійного дискурсу [9, с. 5-9]. І це дійсно так. Оскільки без молитви не було би релігійного дискурсу, а якраз центром молитви є Бог, до якого усі люди звертаються, просять і дякують.

Варто зазначити, що більшість дослідження вважає важливим значенням для реалізації й актуалізації змістового наповнення молитовного дискурсу, розширення його тематичного діапазону має саме оцінна стратегія. Слушною, на мій погляд, є думка В. І. Кононенко, який вважає, що "...в умовах утвердження державного статусу української мови, зростання її пріоритетів і функцій у формуванні національно свідомої особистості відбуваються зрушення в ціннісних орієнтаціях як щодо самої мови, так і щодо багатьох суспільно вагомих понять. <...> Введення ціннісних критеріїв у мовне буття передбачає утвердження вартісних якостей самої української мови як національного феномена, важливого чинника реалізації національної ідеї" [10, с. 55].

У молитвах вона реалізується через щире звертання людей до:

- а) Бога: Боже великий, єдиний, нам Україну храни!;
- б) Господа: Господи, дай мені сили, щоб міг змиритися з тим, що я не можу змінити. Дай мені мужності, щоб я міг боротися з тим, що я можу і мушу змінити. І дай мені мудрості, щоб я міг відрізнити одне від одного;
- в) Небесних сил: Сила небесна, з нами будь!;
- г) Матері Божої: Мати Божа, моя покровителька, прости мої гріхи і те, що не можу до кінця звільнитись від суєтного, буденного.

Як бачимо, релігійна свідомість така, що друга (зворотна) частина мовленнєвого акту в молитовному спілкуванні прихована.

Релігійний дискурс, або фідеїстичний, не схожий на інший, у ньому втілюються властиві для віруючої якості - надії на диво, очікування таїнства, почуття страху. Вирішальним критерієм класифікації дискурсу як релігійного є його зміст і мета. Зміст релігійного дискурсу вбачається в публічному обговоренні біблійних істин, з одного боку, та взаємодії людини із сакральною сферою - з іншого. Із вищесказаного випливає, що пропонується робоче визначення релігійного дискурсу.

Метою релігійної комунікації є об'єднання у вірі. До найважливіших цілей релігійного спілкування, що уточнюють його головну мету, - прилучити людину до Бога, - належать такі:

- одержати Божу підтримку;
- очистити душу;
- призвати ближніх до віри й покаяння;
- затвердити віруючих у вірі й чесноті;
- роз'яснити віровчення;
- усвідомити через ритуал свою належність до тієї чи іншої конфесії [8, с. 270]. Найважливішими цілями релігійної комунікації, що уточнюють її основну мету - долучити людину до Бога, є: отримати підтримку від Бога, очистити душу, закликати до віри та покаяння, зміцнити віру і добродетель, пояснити віровчення, усвідомити через ритуал свою належність до певної конфесії. Відповідно, можна виділити такі стратегії релігійного дискурсу: призиваючу, стверджуючу, молитовну, сповідальну, самоідентифікаційну, пояснювальну, закличну, формування емоційного настрою, оцінну, обрядову. Комунікативні стратегії і тактики релігійного дискурсу вибудовуються з огляду на специфіку його мовленнєвих жанрів (проповідь, молитва, сповідь тощо). Самоідентифікація, формування емоційного настрою, пояснювальна, оцінна та заклична стратегії становлять сутність проповіді, що є центральним мовленнєвим жанром релігійного дискурсу.

Провідним в молитовній стратегії є інтенція прохання, подяки, прославлення Господа, Ісуса Христа, Діви Марії та покаяння.

Зміст вербально виражених прохань різний, наприклад, це прохання «за себе» і прохання «за іншого». Однак прохання «за іншого» певною мірою стосуються і самого адресанта, бо він молиться за тих, хто є для

нього рідним, близьким, дорогим. Він представляє коло тих людей, для яких є необхідним саме те, про що просить у своїх молитвах. Зокрема:

а) просить про поміч: *«Вислухай нас, милосердний і всемогутній Боже, хай за наші молитви буде нам зіслана благодать Твоя. Будь милостивий, Боже, до молитов наших, згадай закон твій про примноження роду людського і стань милостивим покровителем, щоб з Твою поміччю збереглося Тобою ж встановлене правило...»* (Молитва подружжя про дарування дітей);

«Ти, всевідучий Боже, все бачиш. Ти знаєш, яка дорога життя для моїх діточок найбезпечніша та найкорисніша. Тому благаю тебе: чини Твою Могутньою ласкою, щоб мої діти завжди ходили тією дорогою життя, яка допровадить їх до щастя на землі і вічного щастя в небі. Не допусти, Боже, щоб мої діти керувалися у виборі стану пристрастями чи земними поглядами...» (Молитва про щасливий вибір стану для дітей);

«О, Господь мій і Бог, Отець милосердя й Бог потіхи, благослови, освяти, охорони, підтверди і зміцни тих, хто нахилить голови до Тебе. Виведи їх від усіх злих справ, застосовувати їх на всяке добре діло і зробити їх гідними без докору, щоб взяти участь в бездоганній і Живоначальній таємниці вибачення наших гріхів і для спілкування Святого Духа» (Молитва ектенії);

б) просить порятунку: *« Божественний Спасителю! Ти воскресив умерлу доньку Яіра та сина вдовиці з Наїну; оце я приходжу до Тебе зі слъозами на очах кличу: Ісусе, оздорови мою недужу дитину... Найліпший Ісусе! Не зсилай на мене цього важкого болю, щоб я дивився (-лася) на смерть своєї дитини, а потіш мене в тяжкому смутку...»* (Молитва за недужу дитину);

в) просить оберігати, захищати: *«Предвічний і всемогутній Боже, оберігай мене в небезпеках материнства й захисти перед злим духом ніжний плід, який Ти зволив мені уділити, щоби через Твою спасаючу руку він міг прийняти святе Хрещення...»* (Молитва матері при надії);

г) просить пробачення за провини: *«Отче Наш, Ти що єси на небесах... хліб наш насущний дай нам днесь і прости нам провини наші як і ми прощаємо винуватцям нашим...»* (Молитва Отче Наш);

д) просить помилування: *« Помилуй мене, Владико Утішителю, Боже, помилуй мене, освяти мою душу і тіло, просвіти моє серце і розум, очисти совість душевну від усякої скверни, нечистих помислів, гадок лукавих та думок хули, та від усякого вивищення, гордості й вихвалання, пиhi, і наглоти, і сатанинської гордині, і від фарисейського лицемірства й зневаги, та від усякого ганебного й лукавого звичаю мого до кінця звільни мене, задля слави імені Твого»* (Молитва до Бога Духа Святого);

е) просить розкаяння і навернення: *« Господи, всі ми створіння Твої! Пожалій дітей моїх (імена) та наверни їх до покаяння. Спаси, Господи, і помилуй дітей моїх (імена), просвіти їхній розум світлом Євангелія Твого, настанови їх на шлях заповідей Твоїх і навчи їх, Спасе, творити волю Твою, бо ж Ти єси Бог наш. Амінь».* (Молитва про розкаяння і навернення).

Що стосується сповідальної стратегії, то вона пов'язана з молитовною стратегією, проте відмінність між ними полягає в тому, що людина сповідається не Богу, а священнослужителю, який має вислухати сповідь і відпустити гріхи. Сповідальна стратегія демонструє бажання того, хто кається, очистити душу, чого можна досягти такими тактиками: розповідання про скоєні гріхи, самоосуд, покаяння, прохання.

Ось як реалізується тактика самоосуду у молитві:

О, Ти, Який знає моє нещастя, ще до того, як мої очі звернулися на Тебе. Ти не відвів Свій погляд від цього нещастя! Але за нього Ти мене полюбив ще більше і ніжніше.

Я прошу пробачення у Тебе за те, що так мало був гідний Твої любові! Я Тебе благаю, прости мені і очисти мої дії Своєю Святою Кров'ю. Мені дуже боляче, що я Тебе образила, тому що Ти безконечно Святий. Я каюся до глибини своєї душі і обіцяю Тобі робити все, що зможу, щоб не повторювати свої гріхи.

Амінь [15, с. 43].

Автор у даній молитві застосовує дієслівні маркери *благаю, прости, очисти* поєднуючи їх із особовими займенниками - *тебе, мені*, що вказують на адресата мовлення; і присвійним займенником - *мої*, що вказує на належність першої особи.

Чи покаяння:

Пав я, підійми і дай хоч трохи потрудитися, щоб на Суді не бути посоромленим. Очисти мене благодаттю твоєю, Милосердний Отець; скверну обмий мою всеочищуючим іссопом Твоїм, і зціли язви мої, щоб подякував я за благодать Твою!

Я впав: підійми і укріпи мене Господи, бо Ти підймаєш всіх, хто впав. Протягни до мене Свою руку і знову оживотвори мене Твоїми щедротами! Супротивник збрехав мені, зняв з мене та вкрав все моє вбрання, зробив так, що залишаюсь я безплідним і повинен йти на Суд оголеним від усього. Милість Твоя нехай буде для мене одежею в день Суду! Великий страх в той день Суду, коли кожний дасть відповідь про справи свої, і про помисли свої, і навіть про найменшу річ. Ти виправдай мене тоді, Суддя мій; бо хоч і винний я, але маю волю каятися. Стискатися і безмежно мучитися буде серце наше, коли перейде все, що збуджувало в нас похотіння, коли всякий з'явиться оголеним душею і буде поведений до відповіді. Тоді горе тому, хто, подібно до

мене, вчинив множество беззаконь, хто грішив та заховував свої гріхи, щоб не бути осоромленим тут! Там в день Суду будуть вказувати на нього пальцями.

Беззаконня мої намножилися, дні мої промайнули і зникли, наближається час кінця, а покаяння немає в мені. Якщо не буде місця щедротам Твоїм, горе мені в день Суду! Блаженна людина, яка трохи потрудилася у цьому світі, бо вона наслідує царство у світі, що не переходить. За малу працю вона набуває велике насліддя. На Суді Твоєму, Господи, немає зважання на особу: тоді кожний отримає згідно з ділами своїми: у кого справи добрі, тому царство, а в кого злі – тому муки. (Преподобний Єсфрем Сирий про покаяння) [13, с. 24].

У даній молитві автор подає нам дієслівні маркери *підійми, дай* без додаткових частин мови; *очисти мене* – дієслово *очисти* поєднане з особовим займенником *мене*, що вказує на адресата мовлення; *обмий мою* – маркер *обмий* поєднаний із присвійним займенником, що вказує на належність першої особи; *зціли язви* - дієслівний маркер *зціли* поєднаний із іменником.

У наступному абзаці цієї ж молитви автор подає дієслова *підійми і укріпи мене, оживотвори мене, виправдай мене* із особовими займенниками, що вказують на адресата мовлення; *простягни до мене* - поєднання дієслова з прийменником і особовим займенником.

Висновок. Отже, у статті подано, на мою думку, кращі визначення терміну релігійний дискурс. Оскільки такі дослідники, як Карасін В. І., Блувберг С. В., Т. В. Шиляєва більш доступно, лаконічно і зрозуміло пояснили це поняття. Дійсно, релігійний дискурс - це особливий тип, органічна єдність усіх мовленнєвих актів, яка відноситься до сфери релігії і мета, якої полягає залучати людей до віри, закликати до покаяння.

Дійсно, вивчення комунікативних стратегій і тактик посідає важливе місце в сучасній комунікативній лінгвістиці. Проаналізувавши релігійний дискурс і його тактики можна зробити висновок, що він є не найменший, проте і не більший за інші дискурси, проте він є надзвичайно важливим у нашому житті. Недарма Карасін В. І. почав працювати над цією темою. На жаль вона є не широко поширена і маловідома в Україні, проте це не дає нам нічких підстав, щоб не почати її досліджувати.

І найголовніше, як бачимо з вищесказаного, важливим значенням для реалізації й актуалізації змістового наповнення молитовного дискурсу є оцінна стратегія, бо молитвах вона реалізується через щире звертання людей до Бога, Господа, Небесних сил, Матері Божої.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К., 2004. – 344 с.
- 2.Блувберг С. В. Современный протестантский дискурс на материале немецкой публицистики : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / С. В. Блувберг. – М., 2009. – 29 с.
- 3.Бриндас Н. Стилiстичнi особливостi молитовних текстiв [Текст] / Н. Бриндас // Студентський науковий вісник Тернопільського державного педагогічного університету ім.В. Гнатюка. – 2004. . – Вип. 7. – С. 4-5.
- 4.Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. – 1440 с.
- 5.Журавльова Оксана Реалізація інтерпретційного потенціалу релігійного дискурсу в процесі перекладу. - 2016.
- 6.Карасик В. И. О категориях дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты: Сб. науч. тр. – Волгоград; Саратов: Перемена,1998. – С. 185–197.
- 7.Карасик В. И. Религиозный дискурс / В. И. Карасик // Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики: Сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 1999.
- 8.Карасик В. И. Языковой круг.– М.: Гнозис, 2004.– 390 с.
- 9.Карасик В.И. Религиозный дискурс / В.И. Карасик // Языковая личность: проблемы лингво- культурологии и функциональной семантики: Сб. научн. тр. – Волгоград: Перемена, 1999. – С. 5–9.
10. Кононенко В. І. Рідне слово / В. І. Кононенко. – К., 2001. - с. 55
11. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М.: ИТДГК "Гнозис", 2003. – 280 с.
12. Малярчук Олена Основні особливості релігійного дискурсу // Олена Малярчук Житомирський державний університет імені Івана Франка. - 2017
13. Молитовник для родини. – Львів: Априорі, 2010. – 560 ст.
14. Одарчук Н. А. Структурно-функціональні особливості релігійного дискурсу / Н. А. Одарчук, Н. П. Приварська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. - 2008
15. Прийдіте поклонімся. - Рим, 1991. – 101 С.
16. Шиляєва Т. В. Участники англоязычного православного дискурса / Т. В. Шиляева. – Режим доступа: <http://www.rusnauka.com>.